

Razvoj savremenih pomorskih snaga i sredstava u svijetu i njihov uticaj na naše pomorske snage i njihovu doktrinu

Ratne mornarice se u našem vremenu javljaju kao univerzalne snage sa mogućnostima dejstava na moru, pod morem, na kopnu i u vazduhu. Nosači aviona i helikopteri, a u najnovije vrijeme i brodovi »za kontrolu mora« s avionima za vertikalno polijetanje, daju dosta velike mogućnosti ratnim mornaricama za dejstva u vazduhu daleko od sopstvenih obala. Nešto manje, ali još uvijek značajne mogućnosti, daju ukrcni ešeloni mornaričke pješadije za dejstva na obali. Rakete s podmornica i površinskih brodova daju mogućnost napada po kopnu na stotine kilometara daleko od obale. Najnovije »krstareće rakete«, lansirane sa ratnih brodova ili mornaričkih aviona, predstavljaju posebnu opasnost za ciljeve duboko na teritoriji branioca. Zbog niskog leta i »praćenja terena«, teško ih je otkrivati i organizovati odbranu od njih. Prema tome, svaka odbrana mora računati sa takvim mogućnostima savremenih ratnih mornarica i njihovih pomorskih snaga.

Gledajući ratne mornarice u savremenim društvenim i vojno-političkim odnosima, uočava se njihova izrazita sposobnost da vode specijalne vrste ratova, da svojim prisustvom u slobodnim vodama na domak obalnog mora i obale države na udaru, održavaju odnose ni rata ni mira, da vrše pritiske, podržavaju prevrate i sukobe i vrše intervencije. Mogu dejstvovati u sva tri ambijenta, upotrebljavajući od sredstava za diverzije do krupnih snaga sposobnih da izvode operacije i da brzo narastaju. Takva njihova sposobnost dovodi do stalne opasnosti od iznenađenja i primorava pomorske zemlje da izgrađuju odgovarajuću odbranu, adekvatne snage za

suprotstavljanje izazovu, i da ih drže u odgovarajućoj borbenoj i operativnoj gotovosti.

Već smo u mnogo slučajeva istakli da je naša zemlja i njezina odbrana izložena takvim opasnostima. Mirnodopski ešelon ratne mornarice, kopnenih i vazduhoplovnih snaga na jadranskoj obali, moru i otocima, mora biti tehnički i tehnološki spreman i odgovarajuće borbeno i operativno gotov, da obezbijedi zemlju od iznenađenja sa mora i preko njega. To je imalo uticaja na izgradnju obalskih i udarnih pomorskih snaga i sredstava, snaga obalske odbrane, sredstava i snaga izviđanja i otkrivanja, snaga za intervencije na ugroženim dijelovima obale i otoka, i drugo.

Prije prvog svjetskog rata ratne mornarice nisu bile u stanju da izvode desantne operacije na branjenu obalu. Ratujuće strane, koje su posjedovale prevlast na moru, mogle su prevesti trupe kopnene vojske i iskrcati ih na nebranjenu obalu. Ratne mornarice izvršavale su tako pomoćnu ulogu, a do pravog »sudara mora s kopnom« nije ni dolazilo. Ne bi se moglo reći da vojne tehnologije početkom ovog vijeka nisu omogućavale ratnim mornaricama da izgrade desantne snage i prime takve zadatke. Društveno-politički odnosi u svijetu onoga doba, ili, konkretnije, tadašnji vojno-politički odnosi, nisu nametali desantne operacije tako neposredno kao u drugom svjetskom ratu. Ili, kao što bi to bio slučaj u savremenom svjetskom sukobu, pri postojanju blokovske podjele, dakle, u jednoj vojno-političkoj situaciji i kod geostrategijskih odnosa, kada bi se desantne operacije morale često primjenjivati.

Savremene desantne snage sastavljene su od oružja sva tri vida. Imaju veliku udarnu moć, postižu veliku dubinu napada, imaju izrazitu sposobnost manevra morem, vazduhom i na kopnu. Desantne operacije, snage i doktrina kojom se one izvode, uticale su na izgradnju i organizaciju ratnih mornarica. Može se reći da su danas sve veće ratne mornarice, naročito velikih sila i vojnih blokova, sposobne da organizuju desantne operacije. Treba očekivati da će one biti često korišćene, te zato odbrana pomorskih zemalja mora računati s njima.

Protivdesantna odbrana mora biti sposobna da organizuje efikasnu protivbrodsku i protivvazдушnu odbranu i zaštitu, borbu sa vazдушnim i pomorskim desantima, da organizuje protivoklopnu odbranu od obalnog ruba i na čitavoj dubini odbrambene zone.

Odbrana na jadranskoj obali polazi od navedenih uslova i to utiče na izgradnju naše ratne mornarice, njezinih snaga i na razvoj doktrine njihove upotrebe, kao i organizovanja svih drugih opera-

tivnih i teritorijalnih snaga angažovanih u odbrani mora, otoka i obale. Ratna mornarica, uz udarne pomorske snage, razvija i obalske snage sposobne da nanose snažne udare zajedno s pomorskim snagama i avijacijom, ili samostalno, na velikim daljinama od obale.

Avijacija i napadi iz vazduha uticali su, naročito u mornaricama na uskim morima, na izgradnju ratnih brodova, njihovo naoružanje, odbranu i zaštitu u lukama, na sidrištima, kao i u dejstvima na moru. Drugi svjetski rat doveo je do iznenađenja masovnom upotrebom avijacije protiv ratnih brodova i brodova uopće. Ratne mornarice od tada prate sa mnogo pažnje razvoj oružja za napad iz vazduha, jer ratnim brodovima prijeti najveća opasnost baš od tih napada. Savremeni brodovi nalaze se u stalnoj utrci svojim oružjima i sredstvima odbrane i zaštite s avijacijom i helikopterima i njihovim sredstvima i oružjima napada. U ratnim mornaricama razvijaju se brojna i raznovrsna oružja i sredstva odbrane od takvih napada, i doktrina njihove organizacije i upotrebe.

Vrhovni komandant sa starešinama RM

Naša ratna mornarica morala je sve vrijeme voditi računa o izloženosti napadima iz vazduha na moru, u bazama i na sidrištima. Avijacija sa kopnenih aerodroma, sa nosača aviona u Jadranu i sa Sredozemnog mora, može brzo, a često i neopaženo, koristeći se

niskim letom — približiti i napasti. To je dovelo do prihvatanja doktrine zaklanjanja pod zemlju, ali i jačanja PVO snaga. Odbrana brodova na moru za vrijeme izvođenja dejstava predstavljala nam je poseban problem. Na novim brodovima morali smo značajno ojačati PVO odbranu automatskim artiljerijskim i raketnim oružjima, i time osposobiti flotne snage da mogu izlaziti na more i dejstvovati i u uslovima kada im naša avijacija ne bi mogla dati odgovarajuću zaštitu iz vazduha.

Nove vrste i tipovi mina dali su im još veći značaj u ratu na moru nego što su imale u prošlim ratovima ovoga stoljeća, iako je on uvijek bio vrlo velik. Radi se o minama, bolje rečeno, minskim oružnim sistemima, sa mnogo većim rušecim dejstvom, trajnosti na postavljenoj poziciji u moru i većoj žilavosti na razminiranje. Najveći napredak postignut je na području kombinovanja raznih kanala paljbe, čime je obezbijeđeno selektivno dejstvo u odnosu na moguće ciljeve. Selekcije po vrsti i intenzitetu polja (magnetsko-indukcionog, akustičnog i hidrodinamičnog), njegovom trajanju i promjenama, mnogo su povećale žilavost mina protiv klasičnog razminiranja minolovkama. Uvođenjem kvalitetnih izvora za napajanje paljbenih sistema, trajnost indukcioniha mina povećana je na osam godina, a akustičnih na četiri godine. Omogućeno je polaganje mina i na dubinama do 3.000 m, što je dva puta veća dubina od najvećih dubina korišćenih u drugom svjetskom ratu. Za konstrukciju nekontaktnih upaljača koriste se infrazvučne frekvencije, za 10—15 puta niže od frekvencija iz drugog svjetskog rata. Istražuju se toplotni, svetlosni, kozmički i radioaktivni efekti za konstrukciju upaljača na minama.

Najveća ulaganja vrše se u projekat integrisanog protivpodmorničkog torpedno-minskog sistema. U minskom sistemu najvažniji je višekanalni uređaj sa mogućnosti razlikovanja sopstvenih od protivničkih podmornica. Kada dežurni kanal mine registruje prisustvo podmornice, aktivira se uređaj za lansiranje torpeda na kojem je unaprijed programirana šema traženja. Poslije uspostavljanja kontakta s podmornicom, torpedo prelazi na samonavođenje. Dometi torpeda su oko 15 km, a u pripremi su i torpeda za ove sisteme dometa do 40 km.

Ovi minski sistemi mogu se polagati iz aviona i dovoditi u »oštro« stanje po signalu specijalnog broda (može biti po izgledu ribarski, teretni, turistički). Brod svojim prelaskom kroz rejon minskih prepreka, odgovarajućim kodiranim signalima aktivira mine.

Protiv vrlo brzih površinskih brodova razvijaju se mine za polaganje na srednjim dubinama mora. Položene mine bi se odmah nakon sidrenja oslobađale od sidrenog uređaja i vlastitim pogonom izlazile na površinu mora i prelazile na traženje cilja.

Radi se i na razvoju sistema za daljinsko aktiviranje minskih prepreka. Položene mine na otvorenim morima, kao i one pred lukama, bazama i na čvorištima komunikacija, moći će se aktivirati po potrebi i vratiti u »tupo« stanje, ako situacija ne bi zahtjevala njihovu upotrebu. Postoje procjene da su neke zemlje već položile mine, a mogu ih aktivirati po potrebi.

Nešto duže sam se zadržao na savremenim minama imajući u vidu našu odbranu. Poznato je, da je minsko zaprečavanje uvijek imalo važno mjesto u našoj pomorskoj i protivdesantnoj odbrani. Jednako je poznato da su mogućnosti polaganja mina u Jadranu, zbog njegovih dubina, vrlo velike. Opasnost od položenih neprijateljevih mina u našim obalnim vodama i na prilazima s otvorenog mora, bila je uvijek jedna od najozbiljnijih. Dosta je spomenuti da je u našim obalnim vodama, u prošlom svjetskom ratu, bilo položeno oko 5.500 mina.

Nama su se nametnuli ozbiljni problemi razvoja i daljnjeg usavršavanja sopstvenih mina sa odbranu i napadna dejstva, ako bi došlo do agresije. Jednako značajno mjesto zauzima razvoj brodova i drugih plovnih sredstava, njihova oprema i usavršavanje kompletnih sistema za otkrivanje i uništavanje otkrivenih mina. Mi se tim problemima bavimo i postizemo rezultate koji nam omogućavaju da tehnički i tehnološki pratimo razvoj morskog oružja i doktrine njihove upotrebe. Izgrađujemo i svoju sopstvenu doktrinu protivminske odbrane koja, u našem sistemu općenarodne odbrane, daje optimalne rezultate. Baza takve doktrine je masovnost u otkrivanju i praćenju polaganja mina i njihovo uništavanje, kako savremenim minolovcima i lovcima mina, tako i masovnim korišćenjem dobro obučених i uvježbanih protivminskih ronilaca. Zajednička i sistematska obuka, priprema i upotreba operativnih i teritorijalnih protivminskih jedinica, može dati optimalne rezultate.

Ipak, mora se skrenuti pažnja i na najozbiljnija iznenađenja koja mogu donijeti savremene mine u ratu na moru. Ali, to važi za agresore kao i za branioce, na malim i na velikim morima.

Masovna primjena elektronike u sistemima osmatranja, upravljanja vatrom oružja, navigaciji, vezama i komandovanju, pokazuje sve više i svoju drugu stranu — da može biti ometana, a u odgo-

varajućim uslovima i onemogućena. Što bi to značilo za flotne i obalske snage koje su se oslonile na elektroniku u svim svojim osnovnim borbenim i drugim sistemima neophodnim za pripremu i izvođenje borbenih dejstava — gotovo da nema potrebe ni govoriti. Ta činjenica je prema mjeri uvođenja elektronike sve više brinula ratne mornarice, kao uostalom, i druge vidove i rodove oružanih snaga, a naročito one koje se u savremenim ratnim uslovima, pretežno, oslanjaju na elektronske sisteme. Izlazi se traže u tehničkim i tehnološkim rješenjima na samim sistemima koji bi ih učinili žilavijim i otpornijim na ometanje, a u mjerama i doktrinama njihove upotrebe — zamjenjivosti, taktičkim postupcima, maskiranju i drugim. Preduzimaju se posebne mjere protivelektronske odbrane koje u nekim oružanim snagama, posebno u njihovim ratnim mornaricama i vazduhoplovstvima, izrastaju u vrlo složeni vid borbenog obezbjeđenja, tehnički i tehnološki nedostižan za nerazvijene zemlje, jer je vrlo skup za njihove nacionalne ekonomije. No, veliko je pitanje u kojoj mjeri je on stvarno efikasan.

Razvijene zemlje i poznati proizvođači i snabdjevači oružjima, na tom području se ne otvaraju. Nama ostaje da se oslonimo na sopstveni razvoj i na primjenu doktrine koja će iskoristiti povoljne uslove što ih pruža orografija naše obale, zaklonjenost unutrašnjih morskih područja, mogućnosti da se vrše dejstva bez dugog ostajanja na otvorenom moru gdje su snage najviše izložene protivelektronskim dejstvima, kao i obučavanju i uvježbavanju korišćenja jednostavnijih sistema u upravljanju vatrom, navigaciji, itd. za zamjenu onim najsloženijim.

Na iskustvima upotrebe snaga ratnih mornarica protiv oslobodilačkih pokreta pomorskih zemalja, posebno na iskustvima rata u Vijetnamu, definitivno se oblikovala upotreba specijalnih mornaričkih snaga i sredstava protiv oslobodilačkih snaga. Poznato je da su u toku drugog svjetskog rata italijanska, a zatim i njemačka ratna mornarica, pokušale opremiti i upotrebiti protivpartizanske snage u borbi sa snagama naše partizanske mornarice na Jadranu. Pretrpljeni neuspjesi obeshrabrili su ih da dalje grade posebne protivpartizanske pomorske snage, iako su oni sa svom žestinom nastavili rat protiv nas na Jadranu.

Snage upotrebljene u Vijetnamu bile su izgrađene poslije dugogodišnjeg iskustva i izučavanja dotkrine rata i taktike oslobodilačkih pokreta na obali mora, otočnim arhipelazima, tokovima i ušćima rijeka. Izgrađene su posebne vrste i tipovi malih brodova i plovila, podesnih za plitke vode, za zaklanjanje i maskiranje, s

pogonima na vođeni mlaz, vazdušni jastuk i slično, što im je omogućilo manji gaz, izlaženje ili izvlačenje na obalu i maskiranje, raspone brzina od vrlo velikih za lov, presretanje i manevar, do malih, trajnih brzina za dugo patroliranje, zasjede, pritajeno podilaženje i slične zadatke.

Naoružanje postavljeno na brodove, čamce i plovila bilo je savremeno, velike preciznosti i dometa, značajne udarne i razorne moći. Radilo se o lakom i vrlo preciznom streljačkom naoružanju, specijalnim minobacačima, raketnom vođenju oružja, lakim topovima sa neizolučenom cijevi, raznim vrstama morskih i kopnenih mina itd. Posebno su bili dobro opremljeni sredstvima izviđanja, osmatranja i mjerenja daljina — radarskim, infracrvenim i laserskim, sa sposobnošću da u svim uslovima dana i noći otkrivaju prisustvo plovila, grupe i pojedinaca oslobodilačkih snaga. Samo manji dio sredstava za osmatranje, izviđanje i borbu bio je ugrađen na brodovima, dok je veći dio bio prenosan i mogao se jednako upotrebljavati u akcijama na kopnu, duž morskih i riječnih obala. Brodovi i plovila su na sebi redovno nosili grupe mornaričke pješadije za dejstva na kopnu, i sačinjavali jedinstvene timove.

Specijalne mornaričke snage u ratu u Vijetnamu bile su, konačno, narasle na oko 15.000 raznih brodova, čamaca i plovila sa oko 75.000 mornara, vojnika mornaričke pješadije i drugih specijalnih snaga. Organizovane su bile kao posebne snage sa svojom doktrinom, posebno svojom obavještajno-izviđačkom službom, osposobljene za povezivanje sa stanovništvom, iznenađenje i maskiranje, taktičke i borbene postupke u susretu s oslobodilačkim snagama.

Treba očekivati u budućnosti da će se svaka mornarica, koja bi učestvovala u agresiji, koristiti iskustvima iz rata u Vijetnamu, ako joj se suprotstave snage na obali, obalnom moru, otocima, rijekama i njihovim ušćima, protiv kojih ona ne bi mogla adekvatno iskoristiti svoje osnovne mornaričke snage. Krupne snage ratne mornarice agresora u takvim slučajevima izvršavaju svoje glavne zadatke — blokiraju obalu i onemogućavaju manevar, snabdjevanje i pothranjivanje snaga protivnika, izvode vatrene i desantne napade na baze, sidrišta, podzemna skloništa i uporišta branioca na otocima i obali; organizuju desantne operacije i podržavaju i pothranjuju svoje snage na obali branioca.

Naša odbrana na jadranskom prostoru sa razuđenom obalom, mnogo otoka, kanala, uvala i drugih podesnih rejona za upotrebu

specijalnih mornaričkih snaga — morala je od svog početka računati s njima. Vijetnamski rat i njegova iskustva samo je još jedanput potvrdio opasnost i od takvih snaga agresora.

Koncepcija općenarodne odbrane i doktrina organizacije i pripreme svih snaga odbrane na Jadranskom moru, otocima i obali, upravo su odgovor na izložene vidove opasnosti. Svaka od struktura naše odbrane ima u tome svoj dio zadatka — operativne snage RM, KoV i RV i PVO da se suprotstave glavnim snagama agresora, teritorijalna i civilna odbrana da se suprotstavi specijalnim snagama i njihovim dejstvima, a sve da se organizuju, naoružavaju, uvježbavaju i pripremaju za jedinstvena i usklađena dejstva po jedinstvenom planu na cijelom vojištu, svakoj zoni i rejonu, jer je samo tako moguće ispoljiti svu snagu i efikasnost naše vrlo razvijene i masovne odbrane — potući i istjerati snage agresora sa naše obale i mora.